

УДК 792.09
DOI 10.32461/2226-3209.3.2022.266129

Цитування:

Пивоварова К. В., Стрельчук В. О. Театральна режисура Пітера Холла: специфіка художньої інтерпретації драматургії В. Шекспіра. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2022. № 3. С. 300–306.

Pivovarova K., Strelchuk V. (2022). Theatre Direction of Peter Hall: Specificity of Artistic Interpretation of W. Shakespeare's Dramaturgy. *National Academy Of Managerial Staff Of Culture And Arts Herald: Science journal*, 3, 300–306 [in Ukrainian].

Пивоварова Катерина Валентинівна,
викладач кафедри режисури
та майстерності актора
Київського національного університету
культури і мистецтв
<https://orcid.org/0000-0003-3946-2475>
maximile@ukr.net

Стрельчук Вікторія Олександрівна,
кандидат педагогічних наук,
професор кафедри режисури та майстерності
актора Київського національного університету
культури і мистецтв
<https://orcid.org/0000-0002-8516-5829>
maximile@ukr.net

ТЕАТРАЛЬНА РЕЖИСУРА ПІТЕРА ХОЛЛА: СПЕЦИФІКА ХУДОЖНЬОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ДРАМАТУРГІЇ В. ШЕКСПІРА

Мета статті – виявити особливості художньої інтерпретації шекспірівської драматургії британським театральним режисером Пітером Холлом і розробити періодизацію його інтерпретаційних стратегій у другій половині ХХ століття. **Методологія дослідження** базується на напрацюваннях вітчизняної театрознавчої школи та принципах вивчення і аналізу вистави, у зв'язках з історичним та культурним контекстом, а також у співвідношенні до світогляду й індивідуальності режисера; спирається на традиції вітчизняного театро- й мистецтвознавства та сучасні підходи, які поєднують методи суміжних гуманітарних дисциплін: культурології, філософії та естетики. Комплексний театрознавчий аналіз особливостей художньої інтерпретації п'єс В. Шекспіра П. Холлом визначає логіку дослідження: через виявлення режисерської орієнтованості драматургії, становлення принципів ігрового театру в режисерському прочитанні шекспірівських п'єс до визначення естетичних основ режисури Пітера Холла. Застосовано методи: бібліографічний, мистецтвознавчого аналізу, стилістичний, системний, порівняльного аналізу та ін. **Наукова новизна** статті полягає в тому, що вперше здійснено спробу комплексного мистецтвознавчого аналізу інтерпретаційних стратегій британського режисера Пітера Холла в контексті шекспірівського театального дискурсу другої половини ХХ століття (на матеріалі вистав «Коріолан», «Війна Троянд», «Генріх VI», «Гамлет» та ін.); введено до вітчизняного наукового обігу маловідомі факти із життя і творчості П. Холла та здійснено мистецтвознавчий аналіз найбільш резонансних вистав режисера; уперше запропоновано періодизацію творчості П. Холла, засновану на аналізі його вистав у ракурсі означеної теми, дослідженні специфіки художньої інтерпретації шекспірівської драматургії та еволюції філософсько-естетичного бачення майстра. **Висновки.** Постать Пітера Холла – одна з найвагоміших в історії британського театру ХХ – початку ХХ століття. Відомий театральний режисер змінив стан і багато в чому визначив напрям розвитку британського театру, створивши репертуарні трупи, що спиралися переважно на твори В. Шекспіра. На основі мистецтвознавчого аналізу творчого доробку Пітера Холла в ракурсі означеної теми розроблено періодизацію його інтерпретаційних стратегій відповідно до специфіки художнього трактування шекспірівської драматургії та еволюції філософсько-естетичного бачення режисера в другій половині ХХ століття. Перший період, 1955–1959 роки, характеризується високою творчою активністю та легкістю, з якою молодий режисер опанував театральну мову, систему сценічного мислення англійського театру 1940–1950-х років, напрацював авторський почерк, акцентуючи на відданості традиціям; вистави вирізняються делікатністю прочитання драматургії В. Шекспіра, естетичною бездоганністю та наявністю осмисленого вивіреного новаторства (наприклад, «Дванадцять ніч», 1958). Другий період, 1959–1968 роки, характеризується опануванням і переосмисленням проблематики й поетики шекспірівської драматургії; у виставах 1960-х років формується естетика деромантизуючого брехтіанського стилю П. Холла; акцент у постановках зміщується на проблематику повторення історичних схем, на деестетизації подій та історичних постатей; новий розвиток отримує стилістика інтерпретуючої думки та сучасної театральної лексики. Третій період, 1968–1970-ті роки, характеризується прагненням до збереження театральної традиції від надлишкової концептуалізації режисури; посиленням важливості захистити драматургію В. Шекспіра від модерністичних трактувань та намаганням П. Холла передати глядачеві всю повноту змісту світових шедеврів завдяки глибинному дослідженню класичного тексту. Четвертий період, 1980–1990 роки, ознаменований створенням і розвитком нової стилістики шекспірівських постановок, викликаних переосмисленням підходів до образного перекладу класичної драматургії на сценічну мову відповідно до тенденцій розвитку постмодернізму.

Ключові слова: Пітер Холл, театральна режисура, драматургія, В. Шекспір, інтерпретаційні стратегії, Королівська шекспірівська компанія.

Pivovarova Kateryna, lecturer, Department of Directing and Mastery of Actor, Kyiv National University of Culture and Arts; Strelchuk Victoriya, Professor, Candidate of Pedagogical Sciences, Professor, Department of Directing and Mastery of Actor, Kyiv National University of Culture and Arts

Theatre Direction of Peter Hall: Specificity of Artistic Interpretation of W. Shakespeare's Dramaturgy

The purpose of the article is to reveal the peculiarities of the artistic interpretation of W. Shakespeare's drama by the British theatre director Peter Hall and to develop a periodisation of his interpretive strategies in the second half of the 20th century. **Research methodology.** The research is based on the achievements of the domestic school of theatre studies and the principles of study and analysis of the play, in relation to the historical and cultural context, as well as in relation to the worldview and individuality of the director. The research methodology is based on the traditions of domestic theatre and art studies and modern approaches that combine the methods of related humanitarian disciplines – cultural studies, philosophy, and aesthetics. A complex theatre analysis of the features of the artistic interpretation of W. Shakespeare's plays by P. Hall determines the logic of the research: Through the identification of the director's orientation of the drama, the formation of the principles of play theatre in the director's reading of W. Shakespeare's plays, to the definition of the aesthetic foundations of Peter Hall's direction. The bibliographical method, the method of art analysis, the stylistic method, the systematic method, and the method of comparative analysis are applied. **The scientific novelty** of the article lies in the fact that, for the first time, it attempts a comprehensive art analysis of the interpretive strategies of the British director Peter Hall in the context of W. Shakespeare's theatrical discourse of the second half of the 20th century (on the material of the performances “Coriolanus”, “War of the Roses”, “Henry VI”, and “Hamlet”); little-known facts from the life and work of P. Hall were introduced into domestic scientific circulation, and an art analysis of the director's most resonant performances was carried out; for the first time, the periodisation of P. Hall's work is proposed, based on the analysis of his performances from the perspective of the given theme, the study of the specifics of the artistic interpretation of W. Shakespeare's drama and the evolution of the master's philosophical and aesthetic vision. **Conclusions.** The figure of Peter Hall is one of the most significant in the history of British theatre of the 20th and early 20th centuries. The famous theatre director changed the situation and, in many ways, determined the direction of the development of the British theatre by creating repertory troupes based mainly on the works of W. Shakespeare. Based on the art analysis of Peter Hall's work from the perspective of the given topic, the periodisation of his interpretive strategies was developed in accordance with the specifics of the artistic interpretation of W. Shakespeare's drama and the evolution of the director's philosophical and aesthetic vision in the second half of the 20th century. The first period, 1955–1959, is characterised by high creative activity and the ease with which the young director masters the theatrical language, the system of stage thinking of the English theatre of the 1940s–1950s, develops an author's handwriting, emphasising devotion to traditions; performances are distinguished by the delicacy of the reading of W. Shakespeare's drama, aesthetic perfection and the presence of meaningful and verified innovation (for instance, “Twelfth Night”, 1958). The second period, 1959–1968, is characterised by mastering and rethinking the problematics and poetics of W. Shakespeare's drama; in the performances of the 1960s, the aesthetics of the deromantic Brechtian style of P. Hall was formed; the emphasis in productions shifts to the problem of repetition of historical patterns, to the de-aestheticization of events and historical figures; the stylistics of interpretative thought and modern theatrical vocabulary receive a new development. The third period, 1968–1970s, is characterised by the desire to preserve the theatrical tradition from excessive conceptualisation of direction; the strengthening of the importance of protecting W. Shakespeare's drama from modernist interpretations and P. Hall's desire to convey to the viewer the full content of the world's masterpieces due to an in-depth study of the classical text. The fourth period, 1980–1990, marked by the creation and development of a new style of Shakespearean productions, caused by the rethinking of approaches to the figurative translation of classical drama into stage language in accordance with the trends of postmodernism.

Key words: Peter Hall, theatre direction, dramaturgy, W. Shakespeare, interpretive strategies, Royal Shakespeare Company.

Актуальність теми дослідження. Пітер Холл (1930–2017) – режисер британського театру, з ім'ям якого пов'язаний розвиток режисерського мистецтва другої половини ХХ ст. П. Холл вплив на різних сценічних майданчиках античну трагедію («Орестея» Есхіла, «Лісістрата» Аристофана, «Едіпові п'єси» Софокла), класичні твори просвітництва і романтизму («Лист» С. Моема, «Імпресаріо зі Смирни» К. Гольдоні), сучасних йому авторів («Вальс тореадорів» Ж. Ануя, «Урок» Е. Іонеско, «В очікуванні на Годо» С. Беккета, «Нічия земля» та «Інші місця» Г. Пінтера, «Битва Шривінгів», «Амадей» та «Подарунок Горгони» П. Шаффера), проте особливе місце в його творчому доробку належить творчості В. Шекспіра. Режисером здійснено постановки понад 20 п'єс драматурга в різних редакціях,

серед яких «Дванадцять ніч» (1958, 1960, 1991, 2011), «Цимбелін» (1957, 1988), «Сон літньої ночі» (1959, 1962, 1999), «Два джентльмени з Верони» (1960), «Троїл і Кресіда» (1960, 1962, 2001), «Ромео і Джульєтта» (1961, 2001), «Війна троянд» (інсценізація П. Холла і Дж. Бартона уривків п'єс «Генріх VI» (I, II і III частини) та «Ричард III», 1963), «Ричард II» (1964), «Генріх V» (1964), «Макбет» (1967, 1978) «Буря» (1973, 1988), «Гамлет» (1975, 1994), «Отелло» (1980), «Коріолан» (1984), «Антоній і Клеопатра» (1987), «Зимова казка» (1988), «Венеційський купець» (1989–1990), «Все добре, що добре кінчається» (1992), «Юлій Цезар» (1995), «Король Лір» (1997), «Міра за міру» (1999, 2006), «Як вам це сподобається» (2003–2004), «Багато галасу з нічого» (2005), «Марні зусилля кохання»

(2008), «Генріх VI» (2011). Репрезентуючи нове прочитання відомих сюжетів, використовуючи нові виражальні засоби та прийоми, П. Холл став одним із майстрів сучасного театру, який посприяв відродженню масштабної популяризації шекспіріани. Діалог П. Холла із шекспірівськими творами – вагома сторінка в історії європейського театру та світового театрального мистецтва загалом, який здійснював вплив на його розвиток протягом другої половини ХХ – початку ХХІ ст. і не втратив свого значення для сучасного художнього осмислення інтерпретаційних стратегій п'єс В. Шекспіра після смерті майстра. Актуальність дослідження особливостей художньої інтерпретації драматургії В. Шекспіра П. Холлом зумовлена недостатньою розробкою означеної проблематики в сучасному вітчизняному мистецтво- й театрознавстві та важливістю розширення і оновлення чинної науково-теоретичної бази відповідно до динаміки розвитку практичного дискурсу.

Мета статті – виявити особливості художньої інтерпретації шекспірівської драматургії британським театральним режисером Пітером Холлом і розробити періодизацію його інтерпретаційних стратегій у другій половині ХХ ст.

Аналіз досліджень і публікацій. Деякі сценічні постановки П. Холла були визнані настільки значущими, що стали предметом наукових статей, дисертаційних робіт та монографій закордонних театрознавців, наприклад: Д. Аденбрука «Королівський шекспірівський театр: роки Пітера Холла» («The Royal Shakespeare Theatre: The Peter Hall Years») [1], М. Хант «Шекспір «Троїл та Кресіда» і християнська епістемологія («Shakespeare's "Troilus and Cressida" and Christian Epistemology») [5], С. Фей «Пауер-плей: життя і час Пітера Холла» («Power play: the life and times of Peter Hall») [6] та ін., проте багато його вистав так і не були детально досліджені. Однією з небагатьох наукових публікацій закордонних учених, у яких акцент зроблено саме на специфіці трактування П. Холлом п'єс В. Шекспіра, є монографія С. Хемптон-Рівз «Шекспір у театрі: Пітер Холл» («Shakespeare in the Theatre: Peter Hall») [4].

Незважаючи на те, що в ґрунтовних театрознавчих і мистецтвознавчих працях українських науковців (Г. Веселовська, М. Гринишина, О. Клековкін та ін.) висвітлено деякі специфічні моменти режисури П. Холла та проаналізовано деякі підходи до трактування шекспірівської драматургії, окремих

досліджень, присвячених виявленню особливостей художньої інтерпретації шекспірівської драматургії та репрезентації класичних сюжетів британським театральним режисером П. Холлом не існує.

У нашому дослідженні розуміємо поняття «репрезентація» як сукупність символічних значень (ідей, образів, ставлення, відповідності, моделей та ін.) [2, 17], яка умовно називається «режисерським баченням», репрезентується в театральному мистецтві як одній з центральних соціокультурних практик, вступаючи в складну взаємодію, продукуючи аудіовізуальні комплекси, з одного боку, засновані на «зовнішніх» для конкретної п'єси культурно-філософських або політичних ідей, з іншого – здійснюючи вплив на авторські ідеї і породжуючи нові.

Виклад основного матеріалу. Пітер Реджинальд Фредерік Холл народився 22 листопада 1930 року в Бері-Сент-Едмундс в родині начальника залізничної станції. Завдяки підтримці батьків, які пішли на значні фінансові трати, щоб він здобув найкращу освіту, П. Холл уже в підлітковому віці став досвідченим піаністом і розвивав захоплення драмою – у віці 11 років він захопився шекспірівським «Макбетом», який справив враження «захопливої, насиченої кров'ю та сповненої відьом історії» [7, 186], а вже за кілька років остаточно сформував прагнення стати театральним режисером.

Під час навчання в Кембриджському університеті П. Холл здійснив постановку своїх перших вистав, зокрема «Еврідіка» Ж. Ануя та «День святого» Дж. Уайтінга, привернувши увагу національних театральних критиків. Постановка п'єси «Генріх IV» Л. Піранделло, яка вважається однією з найбільш глибоких філософських драм італійського письменника і драматурга, викликала резонанс у британському театральному світі, а П. Холла було переведено в Лондон на посаду режисера невеликого Художнього театру, художнім керівником якого він став уже 1955 року [6, 42].

Ключовою подією у творчій діяльності П. Холла стала постановка експериментальної п'єси, написаної французькою мовою і перекладеної на англійську, маловідомого ірландського письменника С. Беккета, який після прем'єри (відбулася 3 серпня 1955 р.) став відомим драматургом. П. Холла, який трактував п'єсу в оптимістичному ключі, налаштовуючи глядача на думку, що ті, хто чекають на Годо, чекають не марно, театральна критика проголосила одним із провідних

представників молодого покоління театральної режисури, поруч із П. Бруком.

1956 року П. Холл здійснив першу постановку шекспірівської драматургії на театральній сцені Стратфорда-на-Ейвоні – виставу «Марні зусилля кохання», яку вирішив у стилістиці О. Уайльда – ясної і чітко вибудованої елегантної постановки, у якій акцент робився на цінності класичного театру, зокрема естетичній рівновазі, візуальній привабливості без надмірної розкоші, холоднуватому спокої та світі героїв, який надзвичайно далекий від тривожної реальності.

Наприкінці 1958 року П. Холл очолив Меморіальний театр Шекспіра в Стратфорді-на-Ейвоні, розпочавши трансформаційні процеси: розширення виступів до цілорічних, створення трупи, у репертуарі якої поєднано сучасні та класичні твори, придбання другого приміщення театру в Лондоні (Олдвіч).

Наслідкування і певною мірою трансформування стилістики режисерських традицій представників англійського театру 40–50-х рр. ХХ ст. помітні в його постановці «Дванадцяті ночі» 1958 року. Передусім режисер змістив дію комедії в часопросторі до періоду Карла I: замість майданної стихії та утаємниченої тривоги, закладених у п'єсі, П. Холл, репрезентував картину далекого й чарівного життя, створивши атмосферу останнього тихого святкування англійської старовини, уникнувши, на думку театральних критиків, гіркоти розлуки, натомість лишивши відчуття легкої меланхолії [4, 109]. У співпраці зі сценографом Л. де Нобілі він відтворив поезію вечірнього світла, красу осіннього в'янення, вирішивши постановку в лимонно-жовтих та тьмяно-блакитних тонах, а світло сонця, яке заходить, м'яко обтікало речі та фігури людей на сцені, згладжуючи їх гострі обриси. Не порушуючи кордони традицій, П. Холл водночас доповнив її невластивими деталями, ніби натякаючи на нові обрії театрального мистецтва.

У значно посиленому вигляді цей холодно-ігровий, відсторонений та лукавий погляд на завдання шекспірівської режисури П. Холл репрезентує у виставі «Сон літньої ночі», постановку якої здійснив 1959 року. Відповідно до вже сформованого режисерського прийому, місце дії П. Холл перемістив у двір замку елизаветинської доби. Проте галереї для менестрелів, сходи та важкі дубові балюстради, виконані у вікторіанській традиції, ніби в казці, поступово вкривалися натуралістично відтвореними кущами й травами, – складалося враження, що зелений

ліс, який на початку вистави лише майорів тлом на заднику, щохвилини наступає на місто. Зупинившись на традиційному рішенні ліричних героїв, режисер, вдягнувши їх у пишні елизаветинські костюми, лишив їх босими – театральні критики назвали шурхотіння босих ніг по справжній соломі, розкиданій на сцені, елементом нової театральної мови [1, 98].

1959 року П. Холл здійснив постановку шекспірівської п'єси «Трагедія про Коріолана» (вистава «Коріолан»), написаної на основі праць Плутарха і Тіта Лівія. Запросивши на головну роль напівлегендарного римського вождя часів Республіки Л. Олів'є, режисер мінімізував власне завдання до винаходу мізансцен, які б подавали його з максимальною ефектністю. Одним із найяскравіших моментів став фінал постановки – смерть головного героя, яка стала, на думку критиків, «найбільш шокуючою і найменш сентиментальною за всю історію театру ХХ ст.» [9, 264]: Коріолан в оточенні ворогів вибігає на вершину сходів, відкидає свій меч, а коли в нього встромляють дюжину копій, звисає головою донизу (його тримали за ноги два актори) – П. Холл створює альянз вбивства Беніто Муссоліні.

Саме в «Коріолані», а точніше на початку першої сцени, коли сценічний майданчик, відкриваючись у напівтемряві й тиші, раптово розривався від приголомшливих дзвонів та лютих криків натовпу, що вривався у вузькі ворота ніби «із самих глибин землі» [10, 12], і проявився майбутній сценічний стиль режисера.

1960 року у 29-річному віці на основі трупи Шекспірівського меморіального театру в Стратфорді-на-Ейвоні П. Холл заснував Королівську шекспірівську компанію, лишаючись її художнім керівником до 1968 року. Головною метою театру П. Холл вбачав позбавити класику нашарувань традицій, актуалізувавши її для сучасників. Один із найвпливовіших постановників п'єс В. Шекспіра сучасності репрезентує новий погляд на творчість драматурга, як на класичний текст, який вдало коментує сучасний світ, проводячи паралелі з політикою у ХХ ст.

Піком раннього періоду творчості П. Холла стала постановка непопулярної серед театральних режисерів шекспірівської п'єси «Троїл та Кресіда», у якій режисер максимально розкрив антивоєнний сенс п'єси, оголивши важливі політичні ідеї (прем'єра в 1960 р.; Троїл – Д. Елліот, Кресіда – Д. Тьонін). Варто зауважити, що за життя драматурга п'єса належала до історичних хронік, а після його смерті – до трагедій, утім, на думку

дослідників, це нетипова трагедія, яка містить, поруч із трагічними, іронічні та навіть комедійні моменти: «трагедія особливого сорту – «трагедія», основою якої є неможливість зручної трагедії» [5, 244]. З акцентом на мінливості людських прихильностей і руйнівному впливі часу першу частину п'єси було показано очима Пандаруса (М. Адріан), а другу – очима Терсіта (П. О'Тул). Художниця Л. Харрі вирішила сценічний дизайн досить суворо: на тлі зловісного абстрактного полотна стояла величезна восьмикутна пісочниця, а димові ефекти, яскраво освітлена броня та вдягнуті в довгі пурпурово-золоті плащі троянці створювали атмосферу неспокійного конфлікту. Пісок натомість надавав сцені динамічності, оскільки він завжди переміщувався, підсвічувався і створював сильний контраст з яскравими костюмами.

П. Холл у своїх виставах 1960-х років формує естетику деромантизуючого брехтіанського стилю. Його постановка шекспірівської п'єси «Війна Троянд» (1963) випередила час. Вистава на основі шекспірівських хронік, які традиційно сприймалися як діалогізовані трактати для прославлення минулого Великобританії, стала першим в історії театру взірцем жанру документальної драми. Поставивши перед собою мету показати історичну дійсність, приховану за шекспірівськими текстами (П. Холл у співпраці з вченим, знавцем староанглійської мови Дж. Бартоном інсценізували уривки п'єси «Генріх VI» (I, II і III частини), доповнили шекспірівський текст з історичних творів тюдорівської доби та авторською поезією Дж. Бартона в шекспірівському стилі, оголивши сутнісну логіку руху історії; на матеріалі війни Ланкастерів та Йорків П. Холл намагався водночас осмислити драми Другої світової війни [8, 172]. Зосередивши композицію довкола політичних тем: війни, влади, державного насилля та ін., режисер робить акцент на повторенні історичних схем, на недоцільності естетизації подій та постатей минулого, на розвінчанні героїчних міфів національного минулого, зміцнюючись у стилістиці інтерпретуючої думки та сучасної театральної лексики. Вистава «Війна Троянд» та постановка другої трилогії «Генріх IV» і «Генріх V» 1964 року, у якій режисер акцентував на невідворотності логіки історичного сюжету – народженні нової державності з кривавого місива середньовічних міжусобиць, коли різанина змінювалася пануванням закону та порядку, безжалісною

політичною машиною, ознаменували нову добу шекспірівської режисури, у якій переосмислені сюжети репрезентували в чіткій послідовності, з могутньою театральною енергією та загальнодоступністю.

У своїх теоретичних працях П. Холл стверджує, що в хроніках В. Шекспіра та в реальному житті його цікавили дві теми – логіка надособистісних законів, які керують політичним космосом історії, та життя внутрішніх сил, які генеруються мікроскопом людської особистості. Відповідно його інтерпретація базувалася на «аналізі природи влади, жадоби влади та зловживанні владою», а також дослідженні «людини як істоти, яка знаходиться у владі інстинктів» [3, 191].

Яскравого вираження філософсько-естетичних принципів режисури П. Холла, його розуміння театру, інтерпретації класичних творів загалом та шекспірівського спадку зокрема отримала вистава «Гамлет», постановку якої було здійснено 1965 року. Сценографію вирішили в стилістиці урядового закладу та солідного ділового центру: сценограф Дж. Б'юрі зробив акцент на чорному мармурі, величезних дверях та щільних килимах, у яких не чуто кроки людей. Режисер репрезентував сюжет у державі функціонерів, наділивши Полонія (Т. Черч) всіма характеристиками віртуозного політичного гравця, який будував грандіозні плани зробити Офелію данською королевою, маніпулюючи й нею, і Гамлетом.

Головну роль у постановці виконав молодий актор Д. Уорнер, який ще у виставі «Генріх VI», надзвичайно вдало розкрив життєву філософію покоління початку 1960-х років, суть якої полягала не в спротиві, а у відмові від участі. У його виконанні Гамлет – типовий студент Оксфорду або Кембриджу, який усвідомлює, що отримав у спадок проблеми світового масштабу. Відмовляючись виконувати волю батька, він проявляє свій свідомий вибір, зумовлений власною філософією життя.

Режисерська естетика П. Холла завжди ґрунтувалася на оновленні, а не на руйнуванні традиції. Можемо припустити, що саме вона зумовила специфіку подальшого розвитку творчості майстра наприкінці 1960-х – у 1970-ті роки. Наголошуючи на важливості побачити межі сучасної свободи інтерпретації класичних творів, за якими починається режисерське свавілля, П. Холл фокусує увагу на збереженні театральної традиції від надлишкової концептуалізації режисури, важливості захистити драматургію В. Шекспіра від модерністичних трактувань та на прагненні

передати глядачеві всю повноту змісту світових шедеврів.

1980 року П. Холл на сцені Національного театру здійснив постановку вистави «Отелло», запросивши на головну роль П. Скофілда, відомого віртуозним володінням вірша та глибинним дослідженням ролі. Його Отелло – уповільнена брила, яка тримається з величезною гідністю, говорячи глибоким голосом, ретельно вимовляючи кожне слово, як іноземець. Поруч із ним Яго у виконанні М. Браєнта створює враження маленької прудкої тварини, особливо в першому акті, у якому тримається з показовою розслабленістю, постійно посміхаючись і легко викликаючи довіру. Пройшовши надзвичайно емоційний шлях до внутрішнього руйнування, Отелло вбиває Дездемону, а психологічний тиск Яго доводить його до епілептичного нападу – з нелюдським ревом він впадає в прострацію біля мертвого тіла дружини.

1988 року П. Холл здійснив постановки трьох пізніх п'єс В. Шекспіра: вистави «Зимова казка», «Цимбелін» та «Буря», що вирізнялися ретельно вибудованою наративністю, статичністю, розміреністю, впевненістю та показовою старомодністю. Замість того, щоб відтворити на сцені світ простодушної шекспірівської казки або міфологічної притчі, режисер репрезентує світ реалістичної драми. Завдяки костюмам яacobінської доби (середина XVIII ст., Шотландія) окремі мізансцени нагадували живі сцени з мальовничих полотен Національної портретної галереї [4, 129].

П. Холл як режисер головну увагу приділяв ритму мови та правдивості слова, вважаючи себе «музичним керівником п'єс». Сюжет шекспірівських п'єс є загальновідомим, відтак для режисера головним стає те, яким життям його можуть наповнити актори в нових запропонованих обставинах. У творчості П. Холла відчуваються відгуки постмодернізму – це проявляється в ігровій інтерпретації, коли традиційна форма драматичного твору проробляється зсередини, людину з її найпотаємнішими думками досліджують під мікроскопом, а герой поступається місцем антигероеві.

Наукова новизна статті полягає в тому, що в ній уперше здійснено спробу комплексного мистецтвознавчого аналізу інтерпретаційних стратегій британського режисера Пітера Холла в контексті шекспірівського театрального дискурсу другої половини XX ст. (на матеріалі вистав «Коріолан», «Війна Троянд», «Генріх VI», «Гамлет» та ін.); введено до вітчизняного наукового обігу маловідомі факти

із життя і творчості П. Холла та здійснено мистецтвознавчий аналіз найбільш резонансних вистав режисера; вперше запропоновано періодизацію творчості П. Холла, засновану на аналізі його вистав у ракурсі означеної теми, дослідженні специфіки художньої інтерпретації шекспірівської драматургії та еволюції філософсько-естетичного бачення майстра.

Висновки. Постать Пітера Холла – одна з найвагоміших в історії британського театру XX – початку XXI ст. Відомий театральний режисер змінив стан і багато в чому визначив напрям розвитку британського театру, створивши репертуарні трупи, засновані переважно на творах В. Шекспіра. На основі мистецтвознавчого аналізу творчого доробку Пітера Холла в ракурсі означеної теми розроблено періодизацію його інтерпретаційних стратегій відповідно до специфіки художньої інтерпретації шекспірівської драматургії та еволюції філософсько-естетичного бачення режисера в другій половині XX ст.:

- перший період, 1955–1959 роки, характеризується високою творчою активністю та легкістю, з якою молодий режисер опановує театральну мову, систему сценічного мислення англійського театру 1940–1950-х років, напрацьовує авторський почерк, акцентуючи на відданості традиціям; вистави вирізняються делікатністю прочитання драматургії В. Шекспіра, естетичною бездоганністю та наявністю осмисленого вивіреного новаторства (наприклад «Дванадцята ніч», 1958 р.);

- другий період, 1959–1968 роки, позначений опануванням і переосмисленням проблематики та поетики шекспірівської драматургії; у виставах 1960-х років формується естетика деромантизуючого брехтіанського стилю П. Холла; акцент у постановках зміщується на проблематику повторення історичних схем, на деестетизацію подій та історичних постатей; новий розвиток отримує стилістика інтерпретуючої думки та сучасної театральної лексики;

- третій період, 1968–1970 роки, характеризується прагненням до збереження театральної традиції від надлишкової концептуалізації режисури; посиленням важливості захистити драматургію В. Шекспіра від модерністичних трактувань та прагненням П. Холла передати глядачеві всю повноту змісту світових шедеврів завдяки глибинному дослідженню класичного тексту;

- четвертий період, 1980–1990 роки, ознаменований створенням і розвитком нової

стилістики шекспірівських постановок, викликаних переосмисленням підходів до образного перекладу класичної драматургії на сценічну мову відповідно до тенденцій розвитку постмодернізму.

Література

1. Addenbrooke D. The Royal Shakespeare Theatre: The Peter Hall Years. London : Kimber, 1974. 334 p.
2. Hall S. The Work of Representation. Representation. Cultural Representations and Signifying Practices. London, 1997.
3. Hall P. Shakespeare's Advice to the Players, London, Oberon Books, 2003.
4. Hampton-Reeves S. Shakespeare in the Theatre: Peter Hall. The Arden Shakespeare, 2019. 224 p. DOI:10.5040/9781472587114Corpus ID: 166775023.
5. Hunt M. Shakespeare's «Troilus and Cressida» and Christian Epistemology. Christianity and Literature. 1993. Vol. 42, № 2. Pp. 243–260.
6. Fay S. Power play: the life and times of Peter Hall. London : Hodder & Stoughton, 1995. 402 p.
7. Peter Hall's Diaries: The Story of a Dramatic Battle. John Goodwin (ed.). London : H. Hamish, 1983. 507 p.
8. Trussler S. Shakespeare: The Greatest Whore of Them All Peter Hall at Stratford 1960–1968. The Drama Review. 1968. Vol. 13, № 2. Pp. 169–174.
9. Tynan K. A View of the English Stage. London, 1965.
10. Wells S. The Royal Shakespeare. Manchester, 1977.

References

1. Addenbrooke, D. (1974). The Royal Shakespeare Theatre: The Peter Hall Years. London: Kimber [in English].
2. Hall, S. (1997). The Work of Representation. Representation. Cultural Representations and Signifying Practices. London [in English].
3. Hall, P. (2003). Shakespeare's Advice to the Players, London, Oberon Books [in English].
4. Hampton-Reeves, S. (2019). Shakespeare in the Theatre: Peter Hall. The Arden Shakespeare [in English].
5. Hunt, M. (1993). Shakespeare's «Troilus and Cressida» and Christian Epistemology. Christianity and Literature, 42, 2, 243–260 [in English].
6. Fay, S. (1995). Power play : the life and times of Peter Hall. London: Hodder & Stoughton [in English].
7. Peter Hall's Diaries: The Story of a Dramatic Battle. John Goodwin (ed.). (1983). London: H. Hamish [in English].
8. Trussler, S. (1968). Shakespeare: The Greatest Whore of Them All Peter Hall at Stratford. 1960–1968. The Drama Review, 13, 2, 169–174 [in English].
9. Tynan, K. (1965). A View of the English Stage. London [in English].
10. Wells, S. (1977). The Royal Shakespeare. Manchester [in English].

*Стаття надійшла до редакції 16.05.2022
Отримано після доопрацювання 17.06.2022
Прийнято до друку 24.06.2022*